

ئەوروپا و سولھىكى پايدار لە فەلەستىن و كوردستان

27-05-2024

نووسەرەكان

زريان رۆژھەلاتى

كورتە: ھەولەكانى پالېستى ئەوروپا لە دۆزى فەلەستىن شتىكى زۆرباشە، بەلام لە راستىدا ئاشتى، دادپەروەرى و سەقامگىرى لە رۆژھەلاتى نۆۋەراست، بە بى چارەسەرکردنى پرسى كورد قاچىكى بە شەلى دەمىننەتەو. دەيفىد فرۆمكىن لە سەرھەتاي كتيبەكەيدا گوتەي ئەفسەرىكى ئىنگلىز دىننەتەو كە دەلى، "دواي شەرىك كە كۆتايى بە ھەموو شەپەكان ھىنابوو، سولھىكيان كورد كە ھەموو ئاشتىيەكى لەناوبرد." زياتر لە سەت سال بەسەر ئەو سولھە ناسولھەدا تىپەرى و كيشەكان ھىشتا بەردەوامن، بۆيە ئەمجارەيان سولھىكى پيوستە كە بەراستى سولھ بىت!

سڻ ولاتی ئه ورووپی به لئینان داوه که له ۲۸ی ئه مانگه دا دان به سه ره خۆیی ده ولته فی له ستیندا بنین و ئه گه ره ئه وهش رووبدات، ئه وه ژماره ی ئه وه ده ولته ئه ورووپی به لئینان که فه له ستینان قه بو له ده بیته ۱۰. راستییه که ی ولاتی دیکه زۆرن که ئه وه یان کردبێ به لام ئه مه ی ئه وروویا به کان گرنه، چونکه به شیکی زۆری ئه و کیشه ئه تنیانه ی که له ئه مپۆی رۆژه لاتی نیوه پاستدا به زیندووی ماونه ته وه، جا له فه له ستین بێ یان له کوردستان، زاده ی ده ستوهر دانی کۆلونیالیسته کانی ئه وروویا به. له دوا ی ۷ی ئۆکتۆبه ره وه ئیدی با به تی دامه زرانندی ده ولته ی فه له ستین شتیکی نییه که پشتگوێ بخریت، چونکه بۆ دنیا ده رکه وت، نه سیاسه تی دابه شکردنی بزافی فه له ستینی بۆ ماوه ی درێخایه ن سه رده که ویه، نه به هیزبوونی ئیتر به سه بۆ ئه وه ی که ئیسرائیل پارێزرا و بیته، چونکه سه رده مه ی "به هیزی لاوازه کان" یه که یشتوو! ئه مه بچکه له وه ی زۆریک له زله یزه کانی دنیا ش جه خت له چاره سری دوو ده ولته بۆ ئه و پرسه ده که نه وه، به لام پرسیا ری سه ره کی ئه م با به ته ئه وه یه که ئه م گۆرانه ی ساسه تی ولاتانی ئه وروویا سی سه به ره ت به ده ولته ی فه له ستین ده توانیت چ کاریگه رییه ک له سه ر پرسی کورد دا بنیت؟

له ماوه ی زیاتر له ۷ ده یه رابردوودا، هه میشه کیشه ی فه له ستین زیاتر له پرسی کورد له رۆژه لاتی نیوه پاست له رۆژه ی دنیا دا بووه، ئه وهش له کاتیگه یه پرسی کورد چ له رووی ژماره وه بیته یان له رووی کاریگه رییه وه، له و گه وه تر بووه. به پنی لی کۆلینه وه یه کم له سه ر دا تای پیکدادانه سه ر بازییه کانی (UCDP) له ماوه ی نیوان ۱۹۶۱-۲۰۲۲، له سه ر خاکی فه له ستین ۶۶ پیکدادان ده رکه وتوون و اتا ۶۱ سال شه ر بووه به لام هه ر له و ماوه یه دا ژماره ی گرنه ترین پیکدادانه سه ر بازییه کانی په یوه ست به پرسی کورد له رۆژه لاتی نیوه پاست ۱۰۰ سال بووه، ئه ویش به هۆی زۆر بوونی به شه کانی کورد ستانه وه. له رووی ئاستی توندوتیژی و قوربانییه کانی شه وه، پرسی کورد خۆیناو بترین پرسی ئه تنی رۆژه لاتی نیوه پاست بووه. به پنی پیوه ره کانی وابه سته یی شه ر، هه ر پیکدادانیکی سه ر بازی که له ماوه ی سالیگه دا زیاتر له ۱۰۰ قوربانی لی بکه ویته وه به شه ر داده نریت و، ئه وهشی که ژماره ی قوربانییه کانی له نیوان ۲۰-۹۹۹ که س بیته له سالیگه دا، به پیکدادانی بچووک هه ژمار ده کرین. به گوێره ی ئه وهش له کو ی ۶۶ پیکدادانه که ی فه له ستین ته نیا ۲ دانه یان به شه ر هه ژماره کران، له کاتیگه دا ۲۲ پیکدادانی کوردی به شه ر داده نریت، ئه وهش به رزیی ژماره ی قوربانییه کانی کورد ده خاته پشچا و.

هه ره ها به گوێره ی دا تای پالستی پیکدادانه کانی، له ماوه ی نیوان ۱۹۷۵-۲۰۱۷، ۱۰ ریکخراوی فه له ستینی له ۲۰۳ پیکداداندا، ۱۷۸ جار یارمه تی ده ره کیان وه رگرتوو، له کاتیگه دا هه ر له و ماوه یه دا ریکخراوه کوردییه کان له ۱۸۸ پیکداداندا ۹۵ جار یارمه تی ده ره کیان وه رگرتوه. هه لبه ت یارمه تییه کان بۆ لابه نه کوردییه کان زیاتر ریکه دان به به کاره یانی خا ک بوو له کاتیگه دا یارمه تی راسته وخۆ، پیدانی چه ک و راهینان بۆ بزافه کانی فه له ستین زیاتر بووه. له سالی ۱۹۸۸ وه ۱۳۹ ولاتی جیهانی ش دانی به سه ره خۆیی فه له ستیندا ناوه، له سالی ۲۰۱۲ وه ک چاودیر له نه ته وه په کگرتوووه کان وه رگیراوه. ده سته ی مافی مرۆفی نه ته وه په کگرتوووه کان له ۲۰۰۱ وه ۹۵ بپارنامه و، ئه نجومه نی ئاسایشی نه ته وه په کگرتوووه کانی به گشتی ۲۹۶ بپار و کۆبوونه وه ی گشتی ئه و ریکخراوه ش تا ئیستا، ۸۹۹ بپارنامه ی له باره ی فه له ستین ده رکردوو و ئه وهش ده ریده خات که چۆنچۆنی پرسی فه له ستین له ماوه ی ۷ ده یه رابردوودا به شیوه یه کی ئه کتیف له رۆژه ی جیهاندا بووه. له به رامبه ردا گرنه ترین بپاریک که تایبه ت به پرسی کورد دا بنیت، بپاری ۶۸۸ ته نجومه نی ئاسایشی نه ته وه په کگرتوووه کان یوه. هه یچ گو مانیک له وه دا نییه که به پنی چارنامه ی گه ردوونی مافی مرۆف و یاسای نیوده ولته ی، فه له ستین مافی خۆیه تی بیته ده ولته و گه لیک که سی ش دان به وه دا ده نیت به لام کاتیک ده گاته سه ر پرسی کورد چیرۆکه که ده گو ریت.

هه لبه ت هه ندیکجاری ش کاریگه ری پرسی فه له ستین له سه ر پرسی کورد جیاواز تر بووه، به تایبه ت له قو ناخی ۱۹۶۰کاندا، ئه و کاته ی که جه مال عه بدولناسر پی شوازی له بارزانی ده کرد و داوا ی له عیراق ده کرد که مافی ئۆتۆنۆمی به کورد بدات. ئه و کات عه ره ب کیشه ی له گه ل ئیسرائیل هه بوو بۆیه به شیکیان پنیانابوو که نابن به پرسی کورده وه سه رقا ل بن. نازانم ئایا رۆژیک دیت که زانیارییه کی نه نینیمان پینگات سه به ره ت به وه ی که ئایا هه یچ په یوه ندییه ک هه یه له نیوان بپاری ۳۲۳۶ ته نجومه نی گشتی نه ته وه په کگرتوووه کان بۆ سه ره خۆیی فه له ستین له سالی ۱۹۷۴ و نسکو ی شو رشی کورد له ۱۹۷۵ یان نا، به لام له کو تاییه کانی ۱۹۷۴ دا بپاری سه ره خۆیی فه له ستین درا و ته نیا ۴ مانگ دو اتری ش ئه مریکا و ئیزان پش تیان کرده کورد و شو رشه که ی هه ره سی هینا. ئیدی له وه به دوا وه، نه فه له ستین بووه ده ولته نه شو رشی کورد سه رکه وت!

له دوا ی ۷ی ئۆکتۆبه ره وه، کیشه ی فه له ستین جاریکی دیکه به شیوه ی ئه کتیف رۆژه ی دنیا ی گرتوو ته وه و پرسی کوردیش که تا چه ند سالیکی کم له وه وه پینش، وه ک قاره مانی شه ری دزی تیرۆر ده ره که وتن له پاشه کشه دا به. هه لبه ت دامه زرانندی ده ولته ی سه ره خۆی فه له ستین ریکه بۆ ده رکه وتنه وه یه کی گه وه تر ی پرسی کورد له رۆژه لاتی نیوه پاست ده کاته وه، بۆیه چه ند ه ی ئیسرائیل به داوی ریکه که وتنه وه بیته، ئه وه ند ه ش ولاتیکی دیکه ناوچه که هه ن که له راستیدا نا یانه ویته پرسی فه له ستین چاره سه ر بیته، ئه ویش به هۆی ئه و کاریگه رییه گریمانیه یه که ده توانیت له سه ر پرسی کورد دا بنیت. ئه زموونی شه ری ئیسرائیل- فه له ستین چه ند وانه به کی بۆ پرسی کورد تیدا یه که ده شن په ندی لیوه رگی ریت:

یه کم: ئه و پرسه چاره سه ریکی سه ر بازیانه ی نییه. له ماوه ی ۷۶ سالی رابردوودا فه له ستینییه کان ۶۱ سال شه ریان کردو به وهش، نه یان توانی ده ولته یگه دامه زرین. ئیسرائیلیش نه یانوانیه به شه ر بیاته وه مافی فه له ستینییه کان به ته واوی زه وت بکات. ئه مه بۆ پرسی

كوردیش وایه. به کۆی بزاڤه کانی کوردوهه له و ماوه یه دا، ۱۰۰ سال شه ر و پیکدادان کراوه و ته نیا له نموونه ی ۱۹۷۰ دابه که کورد توانیوه تی به شه ر مافیکی سیاسی گه وه به ده ست بئیت. ته وه ی دیکه پالنه ری سیاسی و جیۆپۆله تیکی دیکه ی له گه ل بووه. هه لبه ت ه یچ ده وئه تیکیش نه بتوانیوه کورد له ناوبه ریته، جا چ ی له سه ره تای ۲۰ کانی سه ده ی رابردوو بیته که نفوو سی کورد له هه موو روژه لاتی نیوه راست به هه موویه وه له ده وری ۴ ملیۆن که سیکدا بوه. یان ئیستا که پئیشینی ده کریته ته و ژماره یه له نیوان ۳۰-۴۵ ملیۆن که سیکدا بیته.

دووهم: ته نیا به هیزبوون و زۆرداری به س نییه بو ته وه ی ه یچ ده وئه تیک پارێزراو بیته. ئیسرائیل به پالپشتی گه و ره ترین ده وئه تی دنیا و پئیشکه و تووترین چه که مهنی سه رده مه وه ده یه ویت ده سه لاتی خو ی سه پئینته. بئیشک ته و ده توانیته زۆر شت بکات به لام ته سه تمه له ماوه ی درێژخایه ندا سه رکه و توو بیته. ته نانه ت ته گه ر سه ماسییش له ناوببات وه ک ته وه ی که باسی ده کات، ری ده کاته وه بو ته وه ی ریکخراوی رادیکالتر له داها توودا ده رکه ون. ته مه ده قاوده ق بو پرس ی کوردیش وایه. ئیستا ده وئه تانی ناوچه که ده توانن به پشته بستن به دوخی ناوخو یی ئیستای کورد، له رپی به کاره یانی گوشاری ئابوو ری، سه ربازی و ریککه و تنی دوولایه نه و چه ندلایه نه ی سیاسی و سه ربازی، پرس ی کورد کپ بکه نه وه وه ک ته وه ی که ئیستا خه ریکن. ته نانه ت ده توانن زۆر یک له و ئامانجه شه ک دایاننا وه ده ستی بخه ن، چونکه هاوشیوه ی ۱۹۲۰، ۱۹۷۵، ۱۹۹۰ و ۲۰۱۷، روژاوا پشته کوردی به رداوه یان لانیکه م وه ک جاران نییه بو ی، به لام ه یچ گومانیکی تیدا نییه که ته و پرسه گرنه گه ناسنامه ییه ی روژه لاتی نیوه راست ئیستاش کپ بکریته وه، ده کریه سالانی دیکه ده ربکه ویتته وه. له کو تایی ۳۰ کانی سه ده ی رابردوو، هه ریه ک له عیراق و تورکیا و له دوا ی شه ری جیهانی دووه میش ئیزان، بزاڤه کوردییه کانیان سه رکوت کرد به لام له عیراق له ۶۰ کانه وه، له تورکیاش له کو تایی سه فتاکان و له ئیزانیش له هه شتاکان جاریکی دیکه ته و پرسه به توندییه کی زیاتر له جاران سه ری هه لدا یه وه که تا ئیستاش به رده وامن.

سییه م: سیاسه تی - ئیسرائیل بو دابه شکردنی بزاڤه سیاسی سه ربازییه کانی فه له ستین له نیوان فه تح و سه ماس سه ری نه گرت، وه ک چۆن سیاسه تی دابه شکردنی کوردانیش به تابه تی له نیوان پارته ی به کیته ی بو هه میشه سه رکه و توو نابته. هه وئه کانی چاره سه رکردنی پرس ی فه له ستینیش سه ره پای نابه دلایه کانی ئیسرائیل، دوا جار ده توانیته یارمه تی ناشتی و سه قامگیری زیاتر بدات وه ک چۆن هه وئه کانی چاره سه رکردنی پرس ی کوردیش هه مان کاریگه ری ده بیته. ته گه ر ده وئه تانی ته م ناوچه یه شه داوا ی سه قامگیری و ناشتی ده که ن، ه یچ ریکه یه ک نییه جگه له ریککه و تن له گه ل کورد و ده کریه عیراقی فیدرالی وه ک ته وه ی ده ستووو باسی کردووو نموونه یه کی باش بیته ته گه ر به ره و خراپی نه بن.

سه روکوه زیرانی ئیسه پانیا که برپاره روژی سیشه ممه له گه ل ئیره ندا و نه روجدا دان به سه ره بخو یی فه له ستیندا بئیت، گو توویه تی له به ر ناشتی، دادپه ره وری و سه قامگیری برپاریکی وا ده دن. هیشتا دیار نییه که دوا جار ته م هه نگا وه ریکا ده کاته وه بو ته وه ی که نه وروپا وه ک یه کیته یه ک کار بو سه ره بخو یی فه له ستین بکات یان نا، چونکه هیزه سه ره کییه کانی یه کیته ی نه وروپا وانا ته لمانیا و فه ره نسا هه ر جه خت له چاره سه ری دوو ده وئه ت به رپی دیالوگ ده که نه وه که ته وه شه ناراسته خو و اتای مه رجی رازیبوونی ئیسرائیل ده دات، به لام ئیمانویل ماکرو ن قسه یه کی تازه ی کردووو گو توویه تی، له فه ره نسا قسه کردن له سه ر دانپیدانان به ده وئه تی فه له ستین به بئ گفوتو گو ش ئیدی شتیکی تابو نییه. ته مه گو پانکاریه که به ناراسته ی دروست، ته ویش له پاش ته و به رپرسیارییه میژووییه که هه ریه ک له فه ره نسا و به ریتانیا له به رامبه ر پرس ی فه له ستین و کوردستاندا هه یانه که بئجگه له ده رته نجامه سیاسییه کان، ده یان کاره ساتی مرو یی لیکه و تۆته وه وه هه قی ته وه ی هه یه به ره سمی داوا ی لیبوردنیان لئ بکریته. نه وروپای ئیستا که خو ی به سه رقافلای دیموکراسی و مافی مرو ف ده زانیت، له قازانجیدا یه بو ریکرتن له تیرۆر، په نابه ری و ناسه قامگیری که دوو که له که ی ده چیتته چاوی، پشتیوانی له چاره سه ری پرس ی کوردو فه له ستینیه کان بکات، ته مه بئجگه له وه ی که وه ک میراتگری سیاسه تی کو لونیالیستی به ریتانیا- فه ره نسا له سه ره تای سه ده ی بیسته مدا، له وروپه وه به رپرسیارییه کی سیاسی و ته خلاقی له سه ر شانه و، ناتوانیته به پاساوی سه ماس یان گرتنه کانی که می دیموکراسی له سیاسه تی کوردیدا خو ی له و به رپرسیاره بدزیته وه، چونکه دیاره که بو به رژه وه ندییه کانی خو ی، چۆن له گه ل نادیموکراتیکترین رژیمه سیاسییه کانی جیهاندا هه ل ده کات.

هه وئه کانی پالپشتی نه وروپا له دوژی فه له ستین شتیکی زۆرباشه، به لام له راستیدا ناشتی، دادپه ره وری و سه قامگیری له روژه لاتی نیوه راست، به بئ چاره سه رکردنی پرس ی کورد قاچیکی به شه لی ده مئینته وه. ده بقید فرومکین له سه ره تای کتیبه که یدا گو ته ی ته فه سه ریکی ئینگلیز دینته وه که ده لئ، "دوا ی شه ریک که کو تایی به هه موو شه ره کان هی نابوو، سو لحنیکیان کرد که هه موو ناشتییه کی له ناوبرد." زیاتر له سه ت سال به سه ر ته و سو لحه ناسو لحه دا تپه ری و کیشه کان هیشتا به رده وامن، بو یه ته مجاره یان سو لحنیک پیویسته که به راستی سو لحه بیته!